

Screening je klíč k časnému odhalení nemoci, účinné léčbě a šanci k úplnému uzdravení

Cílem screeningu je vyhledávání vážných nemocí u lidí, kteří vůbec netuší, že nějaké onemocnění mají. Odhalení v této fázi umožňuje včasnou a efektivní léčbu, jež často vede k lepším výsledkům a naději na úplné uzdravení. Ministerstvo zdravotnictví proto stále hledá nové cesty, jak umožnit pacientům nové formy prevence. Za tímto účelem zřídilo Národní screeningové centrum (NSC), které na tomto cíli dále spolupracuje s odborníky a zdravotními pojišťovny.

Do jakých preventivních programů na včasné odhalení rakoviny se mohou občané zapojit a jaké jsou novinky v letošním roce?

„V onkologické prevenci můžeme začít již u dětí, kdy je velmi vhodné očkování proti tzv. papilomavirům (HPV), které způsobují rakovinu děložního čípku a další typy nádorů. Očkovat by se měly nejen dívky, ale i chlapci. Od letošního roku je toto očkování hrazeno dětem od 11 let do dovršení 15 let věku. Nově se také mohou nechat vyšetřit i ženy v 55 letech. Standardně se na přítomnost tohoto viru vyšetřují ženy ve věku 35 a 45 let. Vyšetření HPV vhodně doplňuje cytologické vyšetření v rámci screeningu karcinomu děložního čípku, které se provádí jednou ročně při preventivní gynekologické prohlídce,“ uvádí Ondřej Májek, vědecký vedoucí NSC.

„Velkou novinkou roku 2024 je program časného zachytu karcinomu prostaty, který je založen na jednoduchém vyšetření z krve. V případě zvýšené hladiny PSA následuje vyšetření u urologa, který má nově možnost využít šetrnou diagnostickou metodu – magnetickou rezonanci. Nedávnou novinkou je možnost využít tzv. nízkodávkové CT, které umí odhalit rakovinu plic včas a je určeno pro bývalé a současné kuřáky, kteří jsou nejrizikovější skupinou pro vznik tohoto nádoru,“ zmiňuje Marcela Koudelková, manažerka programů pro časný záchyt karcinomu prostaty a plic.

Ondřej Májek upozorňuje: *„Nezapomínejme ani na další časem ověřené screenings. Mamografický screening zachraňuje životy již více než 20 let. Za tu dobu bylo provedeno více než 11 milionů mamografií, při kterých bylo odhaleno téměř 62 tisíc nádorů prsu, a to většinou v dobře léčitelném stadiu. Screening kolorektálního karcinomu může dokonce zcela předejít vzniku zhoubného nádoru, a to odstraněním rizikového polypu (výrůstku) v tlustém střevě.“*

Kromě nádorových onemocnění, jaké jsou další preventivní programy?

Existuje celá řada programů s cílem odhalit onemocnění např. u dětí. Už od narození se děti mohou vyšetřit na celou řadu vážných onemocnění, a to jednoduchým odběrem krve z patičky. Od roku 2018 k již vyšetřovaným onemocněním přibylé onemocnění spinální svalové atrofie a vrozené poruchy imunity. Tato vyšetření jsme v pilotním režimu vyšetřovali od roku 2022 a od roku 2024 zařadili mezi standardní paletu vyšetření. Děti jsou dále vyšetřovány např. na poruchy sluchu či později na poruchy autistického spektra apod. Dalšími screeningsy jsou např. různá

vyšetření v těhotenství, nově např. poruchy štítné žlázy. Existují i preventivní vyšetření pro starší občany, jako je např. časný záchyt demence.

Jak se mohu zapojit do těchto preventivních programů?

Některá vyšetření jsou nabízena automaticky, např. po narození v porodnici. Další programy jsou nabízeny cestou praktického lékaře pro děti a dorost, praktického lékaře pro dospělé či u gynekologa. Ideální cestou je účast na preventivních prohlídkách, kde lékař preventivní vyšetření vysvětlí a buď rovnou provede, nebo odešle ke specialistovi.

Existují nějaké inovace v této oblasti?

„NSC neustále vyvíjí a implementuje nejnovější technologie a postupy pro časný záchyt nemocí, aby zajistilo maximální účinnost a efektivitu screeningových programů. Ještě před tím, než je uveden do praxe konkrétní screeningový program, je testován v pilotním režimu. Ty jsou klíčovým prvkem v ověřování potenciálu a proveditelnosti nových programů časného záchytu onemocnění v rámci českého zdravotního systému. Již jsme takto realizovali desítku takových pilotů a výsledky postupně implementujeme do zdravotního systému. Momentálně realizujeme několik takových pilotních projektů. Jako příklad je možno uvést včasný záchyt hepatitidy typu C u osob užívajících drogy injekčně, jehož cílem je výrazně snížit výskyt viru hepatitidy C populaci. Další z pilotních projektů je Národní program prevence obezity dětí, který nazýváme BE FIT24, který si klade za cíl bojovat s nárůstem obezity u dětí,“ zmiňuje Lucie Mandelová, vedoucí oddělení řízení screeningových projektů.

„Národní screeningové centrum hraje nezastupitelnou roli v našem úsilí o zlepšení veřejného zdraví a snížení nemocnosti v České republice. Screeningové programy jsou klíčovou součástí naší národní strategie ochrany a podpory zdraví a prevence nemocí, a jejich úspěšná implementace bude mít významný dopad na zdraví našich občanů,“ uvedl ministr zdravotnictví Vlastimil Válek.

Jakou roli v této snaze hraje právě Národní screeningové centrum?

NSC aktivně spolupracuje s partnerskými organizacemi a zdravotnickými institucemi, aby zajistilo, že screeningové programy jsou kvalitní a dostupné pro všechny rizikové skupiny obyvatelstva, včetně těch, kteří jsou sociálně znevýhodněni nebo žijí ve vzdálených oblastech. Klade také důraz na edukaci a osvětu veřejnosti ohledně významu časného záchytu nemocí a výhod systematických screeningových programů.

NSC se podílí na vzniku informačních materiálů, pořádá odborné workshopy a konference pro zdravotnické profesionály. Provádění systematického monitorování a vyhodnocování účinnosti programů časného záchytu onemocnění poskytne relevantní data pro budoucí plánování a strategická rozhodnutí v oblasti veřejného zdraví. **„Jsme klíčovým partnerem v boji proti vážným onemocněním a klademe si za cíl snížit nemocnost a úmrtnost na nejvážnější onemocnění v ČR. Naše práce je založena na odbornosti, inovaci a spolupráci s dalšími aktéry ve zdravotnickém sektoru,“** shrnul závěrem Karel Hejduk, vedoucí NSC.